

УДК 329.271 (477)

ББК 63.3 (4 Укр) 63

С.В. Адамович

ІДЕЯ СОБОРНОСТІ В ІДЕОЛОГІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ “НАША УКРАЇНА”

У статті проаналізовано програмові засади та соборницьку діяльність політичної партії “Наша Україна”. Автор обґрунтовує, що осердям політичної програми і діяльності партії було єднання країни та розбудова Української державності на демократичних засадах.

Ключові слова: демократія, соборність, Україна, державність, партія, унітарний статус, федералізація.

Національне відродження та розпад компартійно-радянської системи в Україні в кінці 80-х–на початку 90-х рр. ХХ століття призвели до появи численних українських політичних партій. Їх діяльність сприяла наповненню української державності реальним суверенітетом і формуванню демократичного громадянського суспільства.

Дослідження діяльності українських політичних партій у кінці 80-х рр. ХХ – на початку ХХІ ст. започатковано в публікаціях А.Білоуса, О.Бойка, Б.Вола, О.Гараня, С.Гелея, А.Камінського, В.Литвина, О.Майбороди, Я.Малика. Проблема державного устрою й роль ідеї соборності в ідеології та діяльності українських партій знайшла відображення в працях В.Боровика, Б.Гдичинського, В.Ейсмонта, С.Телешуна, О.Шановської.

Протягом 90-х рр. ХХ ст. праві і правоцентристські партії витрачали багато зусиль на боротьбу між собою за політичні впливи. Тільки вибори до Верховної Ради України в 2002 р. стали каталізатором консолідації націонал-демократичних сил. Політичним лідером, який об’єднав правоцентристські партії, став В.Ющенко. 9 січня 2002 року було підписано Угоду про створення Блоку В.Ющенка “Наша Україна”. До складу Блоку, який взяв участь у парламентській кампанії, ввійшли десять партій: Конгрес українських націоналістів (КУН), Ліберальна партія України, Молодіжна партія України, Народний Рух України (НРУ), партія “Реформи і порядок”, партія

“Солідарність”, партія “Християнсько-демократичний союз”, політична партія “Вперед, Україно!”, Республіканська християнська партія, Українська народна партія [8].

Блок В.Ющенко набрав більше 23% голосів і сформував у парламенті фракцію “Наша Україна” у складі 117 депутатів, яка стала найбільшою опозиційною до Президента України Л.Кучми парламентською фракцією.

4 липня 2004 року в Києві на Співочому полі Віктор Ющенко висуває свою кандидатуру на пост Президента України. Осердям його підтримки стають політичні сили, що увійшли в партію “Наша Україна”. Упродовж усієї президентської кампанії Віктор Ющенко та його прихильники зазнають безпрецедентно жорсткого тиску з боку влади.

Головний політичний конкурент В.Янукович задля підняття рейтингу загострює увагу на питанні статусу російської мови, а також реанімує федералістські ідеї. Натомість у програмі кандидата на пост Президента України В.Ющенко було зазначено, що політик буде “сприяти єдності народу України, орієнтації суспільства і держави на загальнолюдські цінності – свободу, демократію, міжнаціональну і міжконфесійну злагоду, взаємну повагу і толерантність, справедливість і добро” [1, арк.53]. У свою чергу, передвиборчу декларацію В.Ющенко про надання рівних можливостей церковним конфесіям ідеологи розколу України розцінили як прагнення дискримінувати канонічне православ’я [7, с.2].

Прихід до влади В.Ющенко, який був визнаний Президентом України після Помаранчевої революції згідно з результатами повторних виборів у грудні 2004 р., зумовив значні зміни як у зовнішній, так і внутрішній політиці. Не залишилася поза увагою нового Президента проблема дезінтеграції країни. Він уже на початку свого президентства підкреслював, що “Україна – це єдине ціле, вона не ділиться на три сорти. Тому що кожний громадянин України – це вищий сорт” [15, с.8].

Розуміння потреби зміцнення єдності країни і консолідації нації В.Ющенко засвідчив також у своїй інавгураційній промові 23 січня 2005 р. Він, зокрема,

зазначив: “Я – президент всієї України. Мені відповідати за те, щоб працювали шахти Донбасу і Придніпров’я, порти Чорного моря і галицькі торговельні шляхи. Я зроблю все, щоб селяни на Слобожанщині і на Поділлі завжди були із хлібом. Багатство України – це багатство її регіонів... Ми – громадяни України, стали єдиною нацією. Нас не розділити ні мовами, якими ми розмовляємо, ні вірами, які ми ісповідуємо, ні політичними поглядами, які ми обираємо” [9, с.253]. Проте значних практичних кроків задля засипання тріщин у відносинах між регіонами країни новій владі зробити не вдалося [2, с.123].

Одразу після президентських виборів розпочинається реалізація ідеї В.Ющенка створення єдиної народної партії європейського типу на базі блоку “Наша Україна”. 4-5 березня 2005 року проходить Установчий з’їзд партії “Народний Союз Наша Україна”. Почесним головою партії було обрано Президента України В.Ющенка, головою Ради партії - тодішнього віце-прем’єр-міністра України Р.Безсмертного. Центральний виконавчий комітет очолив Ю.Єхануров [8].

У програмі партії значна увага приділяється становленню реального місцевого самоврядування та консолідації українського суспільства. Так, пріоритетом для розвитку держави визначається “розбудова України як країни самоврядних громад, усунення системи диктату центральної влади і запровадження партнерства всіх гілок і рівнів державної влади та органів самоврядування; підзвітність регіонального управління, чітка відповідальність, бюджетна автономія, реальне, ефективне місцеве самоврядування, підвищення ефективності всіх рівнів влади в управлінні ресурсами і контроль з боку громади” [11].

“Наша Україна” визначила серед основних завдань партії піклування про соборність країни і зміцнення національної ідентичності. На думку нашоукраїнців, нація має формуватися “як спільнота громадян України незалежно від їх етнічної та мовної належності, віросповідання та місця проживання” [11]. Цей процес має відбуватися, з одного боку, на засадах трансформації соціокультурного життя відповідно до норм і стандартів розвинених демократичних країн, а з другого – необхідності захисту та

сприяння розвитку української етнокультурної сфери як основи процесів загальнонаціональної консолідації.

Партія в контексті ідеї соборності підтримує досягнення церковної єдності в українському православ'ї та утвердження його помісного статусу, а також визначає одним із пріоритетних завдань діяльності в гуманітарній сфері зміцнення статусу української мови як єдиної державної мови. Одночасно “Наша Україна” виступає за розвиток і захист мов національних меншин [11].

Практичне втілення ідей консолідації українського суспільства й утвердження національної ідентичності партія вбачає в розвитку національного культурного простору; беззастережному виконанні статті 10 Конституції України всіма органами державної влади та місцевого самоврядування щодо української мови як єдиної державної мови; державному захисті лише мов, які перебувають під загрозою зникнення; впровадженні державних механізмів захисту етнокультурної структури українського суспільства; визнанні правового та соціального статусу вояків УПА як ветеранів боротьби за незалежність України; розробці системних державних заходів щодо етнокультурного розвитку світового українства; надання пріоритету в розвитку питомих українських релігійних конфесій (УАПЦ, УПЦ КП, УГКЦ) і гармонізації міжконфесійних і міжцерковних взаємин в Україні за посередництвом вищих державних інституцій [11].

На парламентські вибори 2006 року партія пішла єдиним блоком з КУНом, НРУ, Партією промисловців і підприємців України, партією “Християнсько-Демократичний Союз” та Українською республіканською партією “Собор”. У передвиборчих програмах 2006 р. існували положення, які декларувалися всіма учасниками передвиборчої боротьби, що свідчило про назрілість цих проблем і перспективи вирішення, незважаючи на формат більшості та уряду. Серед них, поряд з судовою реформою, залученням громадськості до обговорення рішень, боротьбою з корупцією, за зменшення податкового навантаження на малий та середній бізнес, вимогами реформи в сфері пенсійного забезпечення та медицини, значився і розвиток місцевого

самоврядування. Одночасно серед найбільш суперечливих питань, за якими програми політичних партій розходилися, було мовне питання, організація влади на місцях та принципи і функції місцевого самоврядування. Значним у передвиборчому дискурсі був також розподіл (навіть розкол) України за територіальним принципом, уявлення про який виникало та підтримувалося деякими політиками в суспільній свідомості [3, с.13].

Однак у результаті пропорційних виборів народні депутати стали залежними від окремих осіб-лідерів партій, а за списком до парламенту пройшли бізнес-еліти. Тривалі переговори про формування парламентської більшості знову поставили країну на межу нестабільності. Внесення В.Ющенком в ніч з 2 на 3 серпня 2006 р. кандидатури В.Януковича на посаду прем'єр-міністра знаменувало закінчення парламентської кризи. Президент України в нічному зверненні мотивував своє рішення необхідністю “звести обидва береги Дніпра”. Водночас рішення В.Ющенка підкріплювалося підписанням головою Верховної Ради України О.Морозом, лідером Партії регіонів України В.Януковичем, лідером “Нашої України” Р.Безсмертним, Прем'єр-міністром України Ю.Єхануровим і Президентом України “Універсалу національної єдності”, яким було закріплено єдність нації, припинено дискусію про статус мов, висловлено побажання щодо церковного питання, поставлено крапку щодо організації земельних відносин і структурних реформ, прийнято рішення щодо основ зовнішнього курсу [16, с.4].

Між початковим варіантом президентського тексту “Універсалу національної єдності” і підписаним 3 серпня 2006 р. документом існували відмінності, які засвідчили певний відступ у декларуванні унітарності і соборності країни. Так, якщо в першому пункті “Плану дій національної єдності” залишилося формулювання про “збереження суверенності і цілісності, унітарності та соборності України”, то в пункті 8 декларувалося тільки “стимулювання розвитку місцевого самоврядування” і було знято положення про “відмову від федералізації на користь децентралізації” [16, с.4; 12, с.2].

Статус української мови як державної та мови офіційного спілкування органів влади визнавався в обох варіантах документу, але в підписаному Універсалі було знято формулювання про статус української мови як єдиної державної мови, а серед мов національних меншин виокремлювалася російська, що ставило їх у нерівні умови [12, с.2].

Ідею про необхідність єдності Сходу і Заходу України, якою прикривались ініціатори широкої коаліції “Нашої України” з Партією регіонів, влучно розвінчав один з “польових командирів” Майдану і старійшин українського демократичного політикуму В.Філенко. Він зазначив, що під тезою єднання демонструють не єдність громадян у вирішенні однакових для обох частин України проблем, а “спільність інтересів номенклатури, бізнесу і криміналу Сходу і Заходу” [13].

У результаті закулісних політичних обгородок у парламенті було створено “антикризову коаліцію” з потужним представництвом групи олігарха Р.Ахметова та його союзників. Виник ідеологічно і політично пікантний союз великого капіталу та лівих партій – соціалістів і комуністів [6, с.175]. Відсутність взаєморозуміння між Президентом країни і прем’єр-міністром, а також спроба правлячої коаліції змінити результати волевиявлення громадян внаслідок переформатування структури парламенту призвели до дострокових парламентських виборів у вересні 2007 р.

На позачергових парламентських виборах 2007 року партія також пройшла у Верховну Раду України у форматі блоку. Блок “Наша Україна – Народна Самооборона” утворили 10 партій: “Наша Україна”, партія “Християнсько-Демократичний Союз”, політична партія “Вперед, Україно!”, Європейська партія України, НРУ, громадянська партія “Пора”, Українська народна партія (УНП), КУН, Українська республіканська партія “Собор” та Партія захисників Вітчизни.

Керівництво “Нашої України” задекларувало свою відмову від гасла “Схід і Захід разом”, вважаючи його дискримінаційним з точки зору Півночі, Півдня, Центру України і Криму. Натомість було запропоновано гасло “Україна

у нас одна” [4, с.5]. Проте відхід від лексики на кшталт “розкол України” не вирішував проблем, пов’язаних з існуючими розбіжностями між регіонами країни.

У питанні адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування блок “Наша Україна – Народна самооборона” стверджував лише про необхідність законодавчого закріплення підзвітності органів державної влади та місцевого самоврядування [2, с.353].

В умовах загрози перегляду завоювань Помаранчевої революції партія в програмному документі “Європейський вибір: незмінність обраного шляху. Основні програмні цілі та політичні завдання партії на сучасному етапі” висловила підтримку державному курсу Віктора Ющенка. Серед основних цілей розвитку держави “Наша Україна” визначала досягнення соборності та унітарності, єдину українську державну мову як символ єдності та ідентичності нації, а також недопущення ревізії європейського курсу в здійсненні внутрішньої та зовнішньої політики [5].

Так, інтеграція України в Європу і вступ в НАТО в документі визначалися як передумова гарантування державного суверенітету країни. Партія висловлювалася категорично проти федеративного устрою України “як шляху до феодалізації окремих регіонів на чолі з фінансово-олігархічними групами та дезінтеграції й розколу”. Поряд з ідеєю формування єдиного національного інформаційного і культурного простору, наполяганні на статусі української мови як єдиної державної “Наша Україна” виступала за подолання міжконфесійних протиріч і проведення політики національного примирення через визнання Голодомору 1932–1933 рр. геноцидом проти українського народу та визначення правового і соціального статусу вояків УПА як ветеранів боротьби за незалежність України. Посилення єдності України партія вбачала також у зміцненні національної економічної системи через розвиток міжрегіональної кооперації, внутрішньої трудової міграції, рекреаційного і туристичного потенціалу регіонів України (насамперед Західного і Південного), модернізації промислової бази південно-східних регіонів [5].

Результати дострокових парламентських виборів дозволили сформувати нестійку парламентську правлячу коаліцію в складі “Блоку Ю.Тимошенко” і блоку “Наша Україна – Народна самооборона” та утворити уряд на чолі з Ю.Тимошенко.

18 липня 2009 року під час традиційного сходження на г. Говерлу Віктор Ющенко заявив, що повторно балотуватиметься на посаду Президента України. Під час виборчого процесу В.Ющенко і лідери “Нашої України” не обминули проблеми єдності країни і регіонального та місцевого самоврядування. Так, у передвиборній програмі В.Ющенко пообіцяв у разі переобрання на посаду збереження курсу національної гідності, соборності і сильної держави, а також утвердження європейських стандартів у житті Української держави і кожного її громадянина. В.Ющенко назвав власними заслугами відродження пам’яті про національні трагедії та перемоги, відстоювання єдності українського православ’я, а також виступив за передання більшості повноважень з управління місцевим громадам [10].

На парламентських виборах 2012 р. “Наша Україна” об’єдналася з КУНом і УНП і розгорнула масштабну критику дій органів влади у сфері етнокультурної політики та в питаннях консолідації українського суспільства. В.Ющенко як лідер партії заявив, що “Наша Україна” є найчеснішою, найдостойнішою відповіддю проекту дестабілізації і національного занепаду. Політик наголосив, що “соціальні стандарти, гарантовані права людини, вищі зарплати і пенсії є у тих країнах, які живуть в спільній культурі, у власній історії, із власною мовою, власним словом. Вони – інтегровані, а тому вони здобувають великі перемоги” [14, с.3].

Отже, ідеологія політичної партії “Наша Україна” у сфері внутрішньої політики базується на забезпеченні незалежності, соборності та унітарності держави. Нашоукраїнці виступають за проведення політики національного примирення та засуджують ідею федералізації країни як загрозу для цілісності держави. Водночас партійні структури “Нашої України” своєю практичною діяльністю сприяли втіленню в життя ідеї соборної України. Проте у період

президентства в Україні лідера “Нашої України” В.Ющенко в 2005–2010 рр. не вдалося досягнути реальних успіхів на шляху подолання міжрегіональних протиріч і консолідації українського суспільства. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні ролі українських політичних партій у процесі єднання країни і формування політичної нації через комплексний аналіз їх програмових засад і діяльності.

1. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф.5225, оп. 1, спр.748, 263 арк.
2. Адамович С.В. Соборність та регіональний розвиток у суспільно-політичному житті незалежної України / С.В.Адамович. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2009. – 884 с.
3. Біденко Ю.М. Ідеологічні чинники парламентських виборів в Україні та перспективи подальшого розвитку політичних партій / Ю.М.Біденко // Розвиток демократії і демократична освіта: Збірник матеріалів ІV міжнародної наукової конференції 28-30 вересня 2006. – К .: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. – С.10-16.
4. Герасим'юк О., Князевич Р. На чесних виборах ми переможемо / О. Герасим'юк, Р. Князевич // Західний кур'єр. – Івано-Франківськ, 2007. – 28 червня. – С.5.
5. Європейський вибір: незмінність обраного шляху. Основні програмні цілі та політичні завдання партії на сучасному етапі // Режим доступу: <http://www.razom.org.ua/1asd.pdf>. Сайт відвідано 17.08.12 р.
6. Касьянов Г.В. Система владних відносин у сучасній Україні: групи інтересу, клани та олігархія / Г.В.Касьянов // Український історичний журнал. – 2009. – №1. – С.160-181.
7. Лебедев В.В., Гончаренко В.Н. Православная Церковь не торгует индульгенциями / В.В. Лебедев, В.Н. Гончаренко // Голос Донбасса. – Донецк, 2004. – 12 ноября. – С.2.
8. Наша історія // Режим доступу:<http://www.razom.org.ua/454/455/>. Сайт відвідано 09.09.2012 р.
9. Новели Помаранчевої Революції / [ред.-упор.: Дзіковський П., Миронов О., Солодько П.]. – Дрогобич : Вид. фірма “Відродження”, 2005. – 264 с.
10. Передвиборна програма кандидата на пост Президента України Ющенко Віктора Андрійовича // Режим доступу:<http://www.cvk.gov.ua/pls/vp2010/WP0011>. Сайт відвідано 12.09.2012 р.
11. Програма політичної партії “Наша Україна” // Режим доступу:<http://www.razom.org.ua/documents/443/>. Сайт відвідано 17.08.12 р.
12. Універсал національної єдності // Дзеркало тижня. – К., 2006. – 29 липня. – С.2.

13. Філенко В. Шаг, который необходимо было сделать / В. Філенко // Зеркало недели. – К., 2006. – 5 августа.
14. Ющенко В. Гідну відповідь на подолання національного розколу і занепаду може дати тільки патріотична політична сила / В.Ющенко // Галицький кореспондент. – Івано-Франківськ, 2012. – 13 вересня. – С.3.
15. Ющенко В. Мой первый президентский визит будет в Восточную Украину / В.Ющенко // Вечерние Вести. – К., 2004. – 23 декабря. – С.8.
16. Ющенко В. Я розумію всю складність цього рішення / В. Ющенко // Україна молода. – К., 2006. – 4 серпня. – С.4.

Adamovych S.V. The idea of unity in the “Nasha Ukraina” political party’s ideology and activity. The article analyzes the programmatic principles of “Nasha Ukraina” political party and its activities for the unity. The author proves that the unity and development of the country along with Ukrainian statehood based on the democratic principles has been the core of party’s political programs and activities.

Key words: democracy, unity, Ukraine, statehood, party, unitary status, federalization.

Адамович С.В. Идея соборности в идеологии и деятельности политической партии «Наша Украина». В статье проанализированы программные принципы и соборная деятельность политической партии «Наша Украина». Автор обосновывает, что центром политической программы и деятельности партии было объединение страны и развитие Украинской государственности на демократических началах.

Ключевые слова: демократия, соборность, Украина, государственность, партия, унитарный статус, федерализация.